

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan lausunnon antamista varten suurelle valiokunnalle. Määräaika: 31.5.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ulkoministeri Pekka Haavisto, ulkoministeriö
- eurooppa- ja omistajaohjausministeri Tytti Tuppurainen, valtioneuvoston kanslia
- puolustusministeri Antti Kaikkonen, puolustusministeriö
- Suomen pysyvä edustaja Euroopan unionissa, suurlähettiläs Marja Rislakki, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Markku Virri, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Juha Ottman, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Ilkka-Pekka Similä, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Pilvi-Sisko Vierros-Villeneuve, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Satu Santala, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Tanja Jääskeläinen, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Janne Kuusela, puolustusministeriö
- lähetystöneuvos Elina Poikonen, ulkoministeriö
- erityisasiantuntija Ilmari Uljas, puolustusministeriö
- EU-erityisasiantuntija Marko Mäntylä, valtioneuvoston kanslia
- EU-asioiden erityisavustaja Pilvi-Elina Kupias, valtioneuvoston kanslia
- Eurooppa-tutkimuksen keskuksen ma. johtaja Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- johtava asiantuntija Janica Ylikarjula, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- erityisasiantuntija Jesse Jääskeläinen, Eurooppalainen Suomi
- johtaja, vaikuttaminen Rilli Lappalainen, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020) viitoittaa Suomen lähivuosien EU-politiikkaa. Selonteossa käydään läpi EU:n keskeisiä uudistamishankkeita ja politiikkatoimia, ja siinä pyritään selventämään EU-politiikan tuoreita käsitteitä, kuten "strateginen autonomia". Selonteko yhdistää EU:n toimet globaaleihin kehityskulkuihin ja kysymyksiin, kuten suurvaltojen muuttuvat suhteet, ilmastonmuutoksen torjunta ja YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttaminen. Ulkoasiainvaliokunta pitää selontekoa kattavana kokonaisuutena, joka mahdollistaa laivan strategisen keskustelun käymisen Suomen EU-politiikan keskeisistä painopisteistä.

EU:n sisäisen dynamiikan ja kehityksen analyysi jää ulkoasiainvaliokunnan arvion mukaan selonteossa kuitenkin verraten suppeaksi. Selonteossa toki noteerataan oikeusvaltioperiaatteen rapautuminen tietyissä jäsenvaltioissa ja jakolinjat useissa suurissa politiikan kysymyksissä sekä toisaalta se, että unioni on osoittanut toimintakykynsä haastavissa tilanteissa, kuten Brexit tai covid-19. Näkökulma selonteossa on varsin instituutio- ja komissiokeskeinen. Valiokunta pitää tärkeänä, että EU:ta arvioitaessa noteerataan myös EU-maiden sisäpolitiikan merkitys unionin kehitystä ohjaavana voimana. Tämä korostaa valiokunnan arvion mukaan Suomen edustustoverkoston roolia EU-maiden sisäpoliittisen kehityksen analysoijana ja muutosten "tuntosarvina".

Selonteossa todetaan, että Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. EU on sitoutunut Pariisin ilmastopöytäkirjaan ja YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (Agenda2030) toimeenpanoon. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että Suomen ja EU:n tavoitteet edellyttävät toteutuakseen unionilta kykyä vahvaan globaaliin toimijuuteen. Tätä korostaa osaltaan covid-19-kriisi, joka asettaa uusia haasteita kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle. Arvioiden mukaan äärimmäinen köyhyys maailmassa on pandemian myötä kääntynyt kasvuun, eriarvoisuus on lisääntynyt ja sukupuolten välinen tasa-arvo on heikentynyt. Koronavirus on monissa maissa vaikuttanut myös sisäisen vakauden ja turvallisuuden heikkeneemiseen, ihmisoikeuksien toteutumiseen ja demokratiakehitykseen.

EU vahvana globaalina toimijana, EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tehostaminen

Suomen ja EU:n tavoitteiden toteutuminen on sidoksissa maailmanpolitiikan ja -talouden kehitystrendeihin. Kiristyneen suurvaltakilpailun raamittamassa globaalissa asetelmassa sekä Euroopan lähialueiden epävakauden valossa valtioneuvosto toteaa selonteossa, että EU:n globaalien roolin ja vaikutusvallan vahvistaminen, samoin kuin EU:n kriisinsietokyvyn lujittaminen on välttämätöntä. Ulkoasiainvaliokunta näkee, että Suomen on tärkeä olla aktiivinen keskustelussa, jolla pyritään EU:n globaalien roolin vahvistamiseen ja EU:n yhtenäisyyden lisäämiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. EU:n Venäjä- ja Kiina-politiikan yhtenäisyyden vaaliminen on tästä Suomelle ja koko Euroopalle tärkeä esimerkki.

EU:n kriisinsietokykyyn liittyy kysymys EU:n strategisesta autonomiasta. Ulkoasiainvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa saaman selvityksen mukaan alun perin EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan puitteissa syntynyt käsite/tavoite on viime vuosina levinnyt niin EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kuin laajemmin taloudellisten ulkosuhteidenkin piiriin. Asiantuntijakuule-

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

misissa korostui näkemys, että pyrkimys lisätä EU:n kykyä hallita suurvaltakilpailusta, keskinäisriippuvuudesta ja pandemian kaltaisista uhkista johtuvia riskejä on perusteltu. Unionin vahvuuksien ja aseman valossa yhteistyövaraisten ja monenkeskisten järjestelmien ja instituutioiden lujittaminen on EU:n keskeinen strateginen intressi, joka edellyttää aktiivista ulkopoliittista toimintaa sekä unionilta että sen jäsenvaltioilta. Valiokunta näkee, että unionin toiminnasta ylipäättään on liiaksi puuttunut strateginen ajattelu, ja tämän termin mukanaan tuoman keskustelun myötä tulee sen vahvistamiseen pyrkiä. Valiokunta katsoo, että Suomen on osallistuttava aktiivisesti keskusteluun strategisesta autonomiasta ja sen vahvistamisesta sekä vaikutuksista EU:n transatlanttisiin suhteisiin, joita valiokunta pitää tärkeinä.

Selonteossa korostetaan tarvetta tehostaa ja lujittaa EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP). Ulkoasiainvaliokunta jakaa tämän näkemyksen. Valiokunnan mukaan esimerkiksi EU:n lähestymistapa suhteessa kolmansien maihin on usein liian jäykkä ollakseen uskottava ja tehokas. Unionissa on edelleen pyrkimystä ohjata EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisia toimijoita (esim. komissaarit, korkea edustaja, kauppaneuvottelijat) hyvin yksityiskohtaisesti mennessä jopa siihen, mitä neuvotteluissa kolmansien maiden kanssa saa sanoa ja mitä ei saa. Tämä toimintamalli syö unionilta uskottavuutta ja joustavuutta ulkopoliittisena toimijana ja unohtaa diplomaattisen kanssakäymisen perusluonteen.

Kiristynyt suurvaltapoliittinen kilpailuasetelma ja epävakaa ulkoinen toimintaympäristö alleviivaavat ulkoasiainvaliokunnan näkemyksen mukaan myös tarvetta lisätä YUTP:n nopeutta ja uskottavuutta. Nykyisellään unionin kannanmuodostus on usein liian hidasta ja lopputulos saattaa vesittyä. Viime aikoina neuvoston työskentelyssä on nähty myös selviä merkkejä siitä, että yksimielisyysvaatimus voi lisätä kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa EU:n jäsenvaltioihin ja sitä kautta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Unionin tulee tutkia keinoja, joilla tällainen kehityskulku estetään.

YUTP:n kehittämisen ja päätöksenteon tehostamisen keinoiksi selonteossa kirjataan määräänemistöpäätösten ja rakentavan pidättäytymisen käytön lisääminen. Lisäksi nostetaan esille mahdollisuus siihen, että EU:n ulkopoliittisia tavoitteita voi edistää myös delegoimalla korkean edustajan tehtäviä tapauskohtaisesti jäsenvaltioiden ulkoministerille. Ulkoasiainvaliokunta pitää kirjattua keinovalikoimaa perusteluna. Valiokunta toteaa, että kun määräänemistöpäätöksenteon nykyistä laajempaa käyttöä YUTP:n alalla pohditaan, tulee muistaa, että kysymyksessä on Lissabonin sopimukseen (2009) kirjattu asia. Sopimukseen on kirjattu mahdollisuus neuvostolle tehdä päätöksiä määräänemistöllä tietyissä perussopimuksessa määritellyissä tapauksissa (SEU 31(2)). Lisäksi keskustelussa on muistettava, että joissakin EU:n ulkoisissa toimissa (esim. yhteinen kauppapolitiikka) määräänemistöpäätökset ovat jo käytössä. Edelleen on huomioitava, että määräänemistöpäätöksentekoa tasapainottavat tarvittaessa perussopimukseen sisältyvät suoja-lausekkeet, joissa jäsenvaltio voi vedota elintärkeisiin, kansalliseen politiikkaan liittyviin syihin.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä sitä, että kun määräänemistöpäätöksenteosta YUTP:ssa käydään keskustelua, pidetään huolta myös pienten valtioiden vaikutusmahdollisuuksista ja pidetään keskustelussa rinnalla rakentavan pidättäytymisen käytön mahdollisuus. Niissä YUTP-asioissa, joista päätetään yksimielisesti, jäsenvaltiot voisivat joustavammin käyttää mahdollisuutta ns. rakentavaan äänestämästä pidättäytymiseen. Tällöin yksittäinen jäsenvaltio voisi tarvittaes-

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

sa pidättäytyä äänestämästä ja antaa lausuman, jolloin unionin päätöksenteko ei esty. Kyseisen jäsenvaltio ei olisi velvollinen soveltamaan päätöstä, mutta päätös sitoisi unionia.

Mitä korkean edustajan tehtävien tapauskohtaiseen delegointiin jäsenvaltioiden ulkoministereille tulee, pitää valiokunta keinoa hyvänä käytännön keinona edistää EU:n ulkoisen toiminnan tehokkuutta. Korkean edustajan toimikenttä on hyvin laaja, ja delegointipäätökset voivat osaltaan edistää unionin toiminnan tehokkuutta. Delegoinnissa voidaan hyödyntää jäsenvaltioiden asiantuntemusta ja samalla edistää jäsenvaltioiden vastuunkantoa YUTP:n toimeenpanossa. Hyvänä esimerkkinä tästä valiokunta pitää KE Borrellin Suomelle (ulkoministeri Haavisto) delegoimia tehtäviä Sudanin ja Etiopian kriisien ratkaisupyrkimysten edistämiseksi.

Ulkoasiainvaliokunnan kuulemien asiantuntija-arvioiden mukaan Ison-Britannian EU-ero lisää EU-rakenteiden ulkopuolella tapahtuvaa eurooppalaista ulko- ja turvallisuuspoliittista koordinaatiota erityisesti suurimpien EU:n jäsenvaltioiden ja Britannian välillä. Valiokunta näkee, että epävirallisen ja YUTP:n ulkopuolella tapahtuvan koordinaation merkityksen lisääntyminen esim. E3-ryhmän (Saksa, Ranska ja Iso-Britannia) puitteissa saattaa heikentää pienien EU-maiden vaikutusmahdollisuuksia. YUTP:n vahvistaminen ja tehostaminen on perusteltua myös tästä syystä. Valiokunta korostaa lisäksi, että Suomen tulisi aktiivisesti pyrkiä edistämään erilaisten unionin ulkopuolella tapahtuvien yhteistyörakenteiden tuomista EU:n piiriin. Esimerkkinä valiokunta nostaa Ranskan interventioaloitteen (EI2), jonka tuominen EU-rakenteiden piiriin olisi perusteltua ja omiaan lisäämään unionin vaikutusvaltaa ja uskottavuutta ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Valiokunta lisää tässä yhteydessä pitävänsä myös tarpeellisena sitä, että myös Suomen kahdenvälisistä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alan yhteistyörakenteista eri maiden, ml. Ison-Britannian, kanssa pidetään huolta ja että tätä verkostoa kehitetään edelleen.

Valtioneuvosto tarkastelee selonteossaan EU:n pakotepolitiikkaa osana EU:n globaalia roolia ja sen vahvistamista. Selonteon mukaan Suomi vaikuttaa siihen, että EU:n pakotepolitiikka on johdonmukaista, oikeasuhtaista sekä kohdennettua ja perustuu vahvaan oikeusperustaan. Selonteossa todetaan myös, että pakotteiden vaikuttavuutta parantaa toimiva vuoropuhelu kumppaneiden kanssa ja pakotteiden yhdensuuntaisuus. Selonteko toteaa lisäksi, että suojautuminen kolmansien maiden pakotteiden haitallisilta vaikutuksilta edellyttää EU-tason toimia. Ulkoasiainvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoitteita EU:n pakotepolitiikan kehittämiseksi oikeansuuntaisina. Valiokunta on toistuvasti kiinnittänyt huomiota siihen, että pakotejärjestelmän johdonmukaisuutta, toimivuutta, kattavuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja ryhdyttävä tarpeellisiin toimiin järjestelmän kehittämiseksi. Valiokunta toteaa, että pakotteita asetettaessa puuttuu unionilta usein kokonaisstrategia, jonka osana jo ennakkoon esimerkiksi mietittäisiin, millä ehdoilla asetettavista pakotteista voidaan luopua (ns. exit-strategia).

Mitä suojautumiseen kolmansien maiden pakotteiden haitallisilta vaikutuksilta tulee, pitää ulkoasiainvaliokunta kysymystä merkittävänä ja komission aloitteita tämän asiakokonaisuuden hallitsemiseksi hyvinä. Kolmansien maiden yksipuolisesti asettamien pakotteiden ekstraterritoriaalisen soveltamisen on nähty vaikuttaneen merkittävästi EU:n ja sen jäsenvaltioiden kykyyn edistää ulkopoliittisia tavoitteita, noudattaa kahdenvälisiä sopimuksia ja hallinnoida kahdenvälisiä suhteita pakotteiden kohteena olevien maiden kanssa. Keinojen etsiminen näiden vaikutusten hillitsemiseksi on samalla osa EU:n häiriönsietokyvyn parantamista.

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

Kansainvälinen yhteistyö, kauppapolitiikka, kehityspolitiikka, arktinen politiikka

Kuten ulkoasiainvaliokunta on tässä lausunnossaan aiemmin todennut, on yhteistyövaraisten ja monenkeskisten järjestelmien ja instituutioiden lujittaminen EU:n keskeinen strateginen intressi, joka edellyttää aktiivista ulkopoliittista toimintaa sekä unionilta että sen jäsenvaltioilta. Selonteossa todetaan, että YK-pohjaista sääntöihin perustuvaa monenvälistä järjestelmää tulee vahvistaa ja tarpeen mukaan uudistaa. Valiokunta toteaa tämän olevan erityisen tärkeää nyt, kun monenvälistä järjestelmää haastetaan yhä avoimemmin ja suurvaltojen nopeasti muuttuneet keskinäiset suhteet vaikeuttavat merkittävästi yhteistyötä sääntöpohjaisessa kansainvälisessä järjestelmässä.

Selonteossa linjataan, että kansainvälisen oikeuden kunnioittamisen sekä ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen edistämisen tulee olla kaiken EU:n ulkoisen toiminnan ytimessä ja edelleen, että sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen on huomioitava läpileikkaavasti. Ulkoasiainvaliokunta pitää selonteon kirjauksia tärkeinä. Nykyinen maailmanpoliittinen tilanne edellyttää unionilta toimia yhteisten arvojen edistämiseksi. Valiokunta toteaa, että unionin tulee hakea ketterästi ja ennakkoluulottomasti uusia kumppaneita vaikutusvaltansa parantamiseksi näissä kysymyksissä. Toisaalta unionin tulee huolehtia omasta uskottavuudestaan. Yhteiset arvot ovat myös unionin kriisinsietokyvyn perusta, ja puutteet niiden toteutumisessa lisäävät paitsi eurooppalaisten yhteiskuntien ja EU:n haavoittuvuutta, myös EU:n uskottavuutta ja tehokkuutta globaalina toimijana.

Selonteon kauppapolitiikkaa käsittelevien kirjausten osalta ulkoasiainvaliokunta pitää selonteossa tehtyjä painotuksia oikeasuuntaisina. Valiokunta pitää perusteltuna korostaa sitä, että EU:lla tulee olla vahva rooli monenvälisen, Maailman kauppajärjestöön (WTO) perustuvan kauppajärjestelmän säilyttämisessä ja vahvistamisessa sekä avoimen ja oikeudenmukaisen kaupan puolustamisessa. Toisaalta selonteko huomioi muuttuneen globaalin toimintaympäristön realistisesti ja toteaa, että EU:n tulee lisätä kykyään tehdä kauppapolitiikassaan ratkaisuja omista lähtökohdistaan ja puolustaa etujaan, säilyttäen samalla Euroopan avoimuuden kaupalle ja investoinneille. Valiokunta toteaa, että muuttunut globaali toimintaympäristö osaltaan korostaa tarvetta keskustelulle EU:n kauppapolitiikan suunnasta ja tavoitteista. Komission keväällä 2021 julkaistu tiedonanto EU:n kauppapolitiikan tarkastelusta antaa tälle keskustelulle hyvät työkalut. Pienenä, ulkomaankaupasta riippuvaisena jäsenvaltiona Suomen kannattaa valiokunnan mielestä keskustelussa huolehtia siitä, ettei avoimen, strategisen autonomian toimeenpano tarkoita protektionismia. Samalla kansainvälisen kaupan epäreiluihin käytäntöihin tulee luonnollisesti puuttua. Suomelle on tärkeää, että EU:n kauppasopimuksissa otetaan huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestäväan kehitykseen, työ- ja ihmisoikeuksiin, tasa-arvoon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksiin (mukaan lukien seksuaalioikeudet) liittyviin kysymyksiin ja edistää näiden huomioimista yritysten arvoketjuissa. Koronapandemian jälkeinen tilanne antaa mahdollisuuden edistää globaalisti kestävää elpymistä erityisesti tukemalla vihreää kasvua ja digitaalista siirtymää.

EU:n kehityspolitiikka nivotaan selonteossa yhä selkeämmin osaksi EU:n ulkosuhdetoimintaa. Myös EU:n jäsenvaltioiden kehityspolitiikan koordinaation tehostamista korostetaan. Ulkoasiainvaliokunta pitää kirjauksia hyvinä. Kehityspolitiikka tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan nähdä osana EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kansainvälisten kumppanuuk-

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

sien komissaari Urpilainen on omassa työssään myös korostanut jäsenvaltioiden kehityspolitiikan koordinaation parantamisen merkitystä. Valiokunta pitää tavoitetta hyvänä. Suomen ja EU:n kehityspolitiikassa on pitkälle yhteneväiset tavoitteet, kuten ihmisoikeuksien, demokratian ja hyvän hallinnon edistäminen sekä kehitysyhteistyön suuntaaminen enenevässä määrin vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille. EU on kehitysyhteistyön merkittävin toimija maailmalla, ja Suomelle aktiivinen osallistuminen EU:n kehityspolitiikan päätöksentekoon antaa mahdollisuudet vaikuttaa kansainvälisen kehityspolitiikan tulevaisuuteen ja kehitysyhteistyön toteutukseen ympäri maailmaa. Samalla se on Suomen monenkeskistä yhteistyötä.

Ulkoasiainvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin EU:n arktisen politiikan vahvistamista tärkeänä. On tärkeää, että EU:ssa ymmärretään arktisten kysymysten ja arktisen yhteistyön merkitys ja EU:n on edistettävä arktisen alueen kestävä kehitystä ja vakautta. EU:n arktisen politiikan keskeimpiin kysymyksiin kuuluvat ilmastonmuutoksen hillintä ja alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen sekä pohjoisten yhteisöjen hyvinvointi. Valiokunta toteaa, että riittävästä EU-rahoituksesta huolehtiminen on keskeinen osa EU:n arktisen roolin vahvistamista. Mitä pohjoisten merialueiden muodostamaan turvallisuuspoliittiseen kokonaisuuteen tulee, on syvennettävä EU:n ymmärrystä ja kokonaiskuvaa. Samalla tulee kuitenkin huolehtia, etteivät heikentyneen kansainvälispoliittisen tilanteen jännitteet heijastu arktisille alueille ja alueen tärkeimmän yhteistyöfoorumin Arktisen neuvoston toimintaan. Suomen intressinä on valiokunnan näkemyksen mukaan myös huolehtia EU:n toiminnasta pohjoisen ulottuvuuden politiikassa ja sen alla toimivissa kumppanuuksissa. Yhteistyö tarjoaa käytännönläheisiä välineitä Suomen ja EU:n tavoitteiden edistämiseksi arktisilla alueilla, Itämeren alueella ja EU:n ja Venäjänä raja-alueilla esimerkiksi ilmasto- ja ympäristöyhteistyön ja ydinturvallisuuden aloilla. Tämän yhteistyön jatkuvuudesta tulee huolehtia välttämällä kansainvälispoliittisen tilanteen heijastevaikutukset.

EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen

Suomi on johdonmukaisesti tukenut EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamista ja kehittämistä. Selonteossa linjataan, että EU:n on pystyttävä kantamaan vastuuta omasta ja lähi-alueidensa turvallisuudesta. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että eteneminen EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseksi ja kehittämiseksi on ollut ripeää. Esimerkkeinä tästä ovat pysyvän rakenteellisen yhteistyön käynnistäminen, Euroopan puolustusrahaston perustaminen, puolustuksen vuosittainen arviointi, EU:n ja Naton välisen yhteistyön vahvistaminen sekä sotilaallisten kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelu- ja johtamiskyvyn luominen. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat arvioivatkin, että olennaista tällä hetkellä on jo tehtyjen politiikkapäätösten ja velvoitteiden täytäntöönpano ja seuranta uusien rakenteiden luomisen sijaan. Samaan aikaan tulee kuitenkin pysyä valppaana arvioimaan alati muuttuvaa toimintaympäristöä ja siitä seuraavia tarpeita tämän sektorin kehittämiseksi edelleen.

Selonteossa nostetaan Suomen EU-politiikan tavoitteeksi hybridiuhkien torjunnan vakiinnuttaminen osaksi EU:n varautumista sisäisiin ja ulkoisiin turvallisuusuhkiin ja käydään läpi keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Valiokunta pitää Suomen aktiivista roolia tämän keskustelun edistäjänä tärkeänä. Helsingissä sijaitseva Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus on keskeinen työkalu, jolla kehitetään jäsenvaltioiden yhteistyötä ja valmiuksia. Valiokunnan näkemyksen mukaan tulee myös pohtia niitä haasteita, joita EU:lla on hybridiuhkiin vastaamisessa. Jäsenvaltioiden väliset ja kansalaisyhteiskuntien sisäiset jakolinjat tarjoavat hybriditoimijoille

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

mahdollisuuksia unionin heikentämiseksi ja yhteisten reaktioiden viivyttämiseksi. Tähän asiakokonaisuuteen liittyykin valiokunnan arvion mukaan keskeisesti kysymys unionin päätöksenteon tehostamisesta, jota valiokunta käsitteli aiemmin tässä lausunnossaan.

Myös kyberturvallisuus nostetaan selonteossa esille ja todetaan sen olevan olennainen osa EU:n sisämarkkinoiden häiriöttömän toiminnan ja yhteiskuntavakauden ja kansalaisten yksityisyyden turvaamista. Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä sitä, että unionissa on kehitetty keinoja vihamieliseen kybertoimintaan vastaamiseksi. Keskeinen työkalu tässä työssä on valiokunnan arvion mukaan vuonna 2019 perustettu kyberpakotejärjestelmä sekä kyberturvallisuusstrategia. Valiokunta toteaa tässä yhteydessä myös eduskuntaan kohdistuneen vihamielistä kybertoimintaa, joka osaltaan korostaa sen merkitystä, että vihamieliseen kybertoimintaan vastaamiseksi löytyy työkaluja.

Selonteossa todetaan yhteisvastuulausekkeen (SEUT 222 artikla) ja keskinäisen avunannon lausekkeen (SEU 42 (7) artikla) vahvistavan unionia turvallisuusyhteisönä ja lisäävän jäsenvaltioiden keskinäistä solidaarisuutta. Selonteossa myös korostetaan sen merkitystä, että lausekkeiden joustava luonne säilyisi, jotta niitä voidaan käyttää esimerkiksi vakavaan hybridivaikuttamiseen vastaamisessa. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti keskusteluun lausekkeiden toimeenpanoon ja soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä. On tärkeää kehittää yhteistä ymmärrystä siitä, mitä Lissabonin sopimuksen 42.7-artikla EU:n turvatakuista käytännössä tarkoittaa, ja selkeät prosessit sen käyttöönottamiseksi. Valiokunta lisää, että myös eräät yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseen liittyvät hankkeet, kuten sotilaallinen liikkuvuus, tukee näiden lausekkeiden toimeenpanoa. Sotilaallisen liikkuvuuden hanke voi vahvistaa myös sotilaallista huoltovarmuutta, avun vastaanottoa ja antamista ja esimerkiksi harjoitustoimintaa.

Selonteossa myös todetaan, että aiemmin mainittu solidaarisuus tulee nähdä myös laajemmin, esimerkiksi osallistumisena turvallisuuden vahvistamiseen unionin kaikilla lähialueilla, kuten kriisinhallintaan Afrikassa. Tässä yhteydessä ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU toimeenpanee parhaillaan 6 sotilaallisen ja 11 siviilikriisinhallinnan operaatiota. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan operaatiossa Suomella on yhteensä noin 20 sotilasta. Ulkoasiainvaliokunta pitää Suomen osallistumista varsin pienimuotoisena suhteessa siihen, että Suomen profiili EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisessä on korkea ja johdonmukainen. Valiokunta pitäisikin perusteltuna vahvistaa osallistumista sotilaallisen kriisinhallinnan EU-operaatioihin. Samalla tulee aktiivisesti pyrkiä tunnistamaan niitä esteitä, joita EU-operaatioihin osallistumiseen mahdollisesti liittyy (henkilöstön saatavuus, kielitaito tmv). Valiokunta lisää, että Suomen profiili EU:n kriisinhallinnassa täydentyy, kun tarkastellaan myös osallistumista EU:n siviilikriisinhallintaan, jossa Suomi on väkilukuun suhteutettuna suurin asiantuntijoita lähettävä maa noin 60 asiantuntijallaan. Tässä yhteydessä valiokunta toteaa pitävänsä hyödyllisenä kriisinhallinnan parlamentaarisen komitean raporttia Suomen kriisinhallintaosallistumisen kehittämiseksi ja toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että keskustelua Suomen kriisinhallinnan kokonaisprofiilista jatketaan.

EU-vaikuttaminen, rekrytoinnit

Ulkoasiainvaliokunta toteaa lopuksi, että Suomen oikea-aikaiseen ennakko-vaikuttamiseen EU-politiikassa tulee kiinnittää lisää huomiota. Selonteossa todetaan, että Suomi tekee ennakko-

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2021 vp

kuttamista komission suuntaan ja että vaikuttamistyötä tehdään myös neuvostossa. Suomi tekee myös yhteistyötä samanmielisten kanssa sekä vaikuttamistyötä Euroopan parlamentin suuntaan.

Valiokunta pitää kirjauksia EU-vaikuttamisesta oikeansuuntaisina. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat kuitenkin nostivat esille sen, että erityisesti ennakkovaikuttamista, niin komission kuin EU:n ulkosuhdehallinnon suuntaankin, tulisi edelleen tehostaa. Valiokunta huomauttaa, että EU-rekrytoinnit liittyvät myös keskeisesti Suomen EU-vaikuttamisen kokonaisuuteen. Suomen pitäisi voida tunnistaa vielä nykyistä tehokkaammin ne EU-politiikan sektorit, joihin erityisesti halutaan vaikuttaa, ja pyrkiä saamaan suomalaisia virkamiehiä EU-instituutioihin eri tehtäviin näille sektoreille, myös sekondeerauksia hyödyntäen. Vaikka ennakkovaikuttaminen esimerkiksi "ky-nää pitävään" komission virkamieheen on tärkeää kansallisuudesta riippumatta, on selvää, että suomalaisten virkamiesten saaminen Suomen kannalta keskeisiin tehtäviin olisi omiaan helpottamaan ennakkovaikuttamistyötä edelleen. Lisäksi valiokunta muistuttaa EU-maiden pääkaupungeissa tapahtuvan ennakkovaikuttamisen merkityksestä. Tässä työssä EU-pääkaupungeissa sijaitsevien Suomen suurlähetystöjen rooli on valiokunnan näkemyksen mukaan keskeinen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ulkoasiainvaliokunta esittää,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 5.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mika Niikko ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Johannes Koskinen sd (osittain)
jäsen Tom Packalén ps
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Ville Tavio ps
jäsen Anne-Mari Virolainen kok
varajäsen Jouni Ovaska kesk
varajäsen Arto Satonen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa